

12.5.202

TAS/319/2025

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026—2029 (VNS 2/2025 vp.)

Tasa-arvovaltuutettu kiittää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029.

Valtioneuvosto on asettanut julkisen talouden suunnitelmassaan (JTS) muun muassa monivuotiset tavoitteet julkiselle taloudelle. Vaikka keskipitkän aikavälin tavoite (MTO) on poistunut Euroopan Unionin finanssipoliittisesta lainsäädäntökehikosta, se sisältyy toistaiseksi kansalliseen lainsäädäntöön. Valtioneuvoston päätöksen VM/58/2025 mukaan julkisen talouden suunnitelma sisältää muun muassa valtionalouden kehyspäätyksen.

Tasa-arvovaltuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton lainvalvontaviranomainen, jonka tehtävänä on valvoa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1985, jäljempänä tasa-arvolaki) noudattamista. Tasa-arvovaltuutetun tehtävänä on myös edistää tasa-arvolain tarkoituksen toteutumista eli sukupuolten välistä tasa-arvoa.

Tasa-arvovaltuutettu kiinnittää lausunnossaan huomiota erityisesti tarpeeseen arvioida julkisen talouden suunnitelman, kehyspäätyksen ja niihin liittyvien lainsäädäntömuutoksien sukupuolivaikutukset ja tasa-arvolain valvonnan vaatimiin resursseihin.

Osana julkisen talouden suunnitelmaa tulee arvioida sukupuolivaikutukset

Velvollisuudesta edistää sukupuolten tasa-arvoa yhteiskunnallisessa toiminnassa säädetään perustuslain (731/1999) 6 §:ssä. Tasa-arvolaisissa säädetään viranomaisille asetetusta nimenomaisesta velvollisuudesta edistää tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Viranomaisten tulee esimerkiksi luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla var-

mistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa (4 §). Tasa-arvon edistämismääräys koskee myös valtioneuvostoa ja lainsäätäjää.

Valtiontalouden keskipitkän aikavälin talouspoliittisilla linjauksilla, joilla ohjataan merkittävällä tavalla yhteiskunnan toimintaa, on väistämättä vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Sukupuolivaikutusten arviointi on tärkeä keino edistää sukupuolten tasa-arvoa päätöksenteossa. Julkisen talouden suunnitelmaa, kehyspääöstä ja muita talouspoliittisia päätöksiä pidetään usein sukupuolineutraaleina, mutta ne vaikuttavat tutkitusti eri tavalla nais- ja miesryhmiin.

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on lausunnossaan TyVL 14/2024 painottanut, että tasa-arvon edistäminen tulee huomioida osana talousarvioprosessia. Valiokunta on painottanut tätä myös monissa aikaisemmissa lausunnoissaan, kuten esimerkiksi lausunnoissa TyVL 2/2023 ja TyVL 8/2021. Tämän vuoksi onkin valitettavaa, ettei tarkasteltavana olevasta julkisen talouden suunnitelmasta käy ilmi, onko siinä arvioitu lainkaan tulojen ja menojen kohdentamisen sukupuolivaikutuksia. Kokonaiskuvan saaminen suunnitelman vaikutuksista sukupuolten tasa-arvoon on tästä syystä mahdotonta.

Julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvien toimenpiteiden sukupuolivaikutusten arvioinnilla selviäisi, miten ehdotetut toimenpiteet vaikuttavat sukupuolten tasa-arvoon. Tasa-arvovaltuutettu toteaa, että sukupuolivaikutusten arviointi on tarpeen erityisesti silloin, kun talouspoliittista linjaa suunnitellaan ja siitä päätetään budjettikautta pidemmälle ajalle. Samalla vaikutusarvioinnissa on tarpeen ottaa huomioon naisten ja miesten keskinäiset erot, jotka liittyvät esimerkiksi ikään, terveyteen, vammaisuuteen tai taloudelliseen asemaan. Nämä ovat merkityksellisiä erityisesti arvioitaessa suunnitelman lukuja 5 Hyvinvointialueiden talous ja 6 Kuntatalous.

Tasa-arvovaltuutettu korostaa sitä, että yhteiskunnallisten päätösten vaikutusarvioinnissa tulisi tarkastella ehdotusten yhteisvaikutuksia nykyistä laajemmin ja kattavammin. Tasa-arvovaltuutettu on tuonut esiin useissa muun muassa eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle tällä hallituskaudella antamissaan lausunnoissa sen, että esimerkiksi monet hallituksen työlainsäädäntöön ja sosiaaliturvaan ehdottamat muutokset vaikuttavat erityisen haitallisesti samoihin ihmisryhmiin, kuten yksinhuoltajiin tai lapsiperheisiin. Tasa-arvovaltuutetun näkemyksen mukaan julkisen talouden suunnitelma ja siihen liittyvien hallituksen esitysten kumulatiiviset vaikutukset tulisi arvioida muun muassa sen selvittämiseksi, miten ne vaikuttavat sukupuolten tasa-arvoon. Mikäli ehdotusten arvioidaan heikentävän sukupuolten tasa-arvoa, on selvää, että tällaisten haitallisten vaikutusten vastapainoksi tarvitaan tasapainottavia toimenpiteitä.

Tehokas lainvalvonta ja tasa-arvon edistäminen vaativat riittävät resurssit

Yhteydenotot tasa-arvovaltuutettuun ovat lisääntyneet viime vuosina. Tasa-arvovaltuutetulle tulleiden yhteydenottojen määrä on kasvanut noin 55 prosenttia vuodesta 2020 lähtien. Tasa-arvovaltuutettu sai vuonna 2024 kirjallisia ja suullisia yhteydenottoja yhteensä 1 322 kappaletta.

Nykyiset henkilöresurssit ovat riittämättömät tasa-arvovaltuutetun lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Kuilu lakisääteisten tehtävien ja resurssien välillä on myös kasvanut merkittävästi yhteydenottomäärien lisääntyttyä. Henkilöresurssien vaje heijastuu asiakasyhteydenottojen käsittelyyn ja mahdollisuuteen hoitaa tasa-arvovaltuutetun muita lakisääteisiä tehtäviä.

Viime vuonna hyväksytyn EU:n tasa-arvoelimiä koskeva direktiivin 2024/1500 4. artikla nimenomaisesti edellyttää, että jäsenvaltiot varmistavat tasa-arvoelimiille riittävät resurssit. Direktiivin johdannossa korostetaan erityisesti, että tehtäviä lisättäessä on niiden hoitoon tarvittavat resurssit samalla varmistettava. Nyt lausuntokierrokselle lähdössä olevassa hallituksen esityksessä palkka-avoimuusdirektiivin toimeenpanosta tasa-arvovaltuutetulle esitetään merkittäviä lisätehtäviä, jotka liittyvät samanarvoisen työn arviointiin työpaikoilla sekä palkka-avoimuuden lisäämiseen yrityksissä. Esityksessä on asianmukaisesti arvioitu tasa-arvovaltuutetun työhön tarvittavat lisäresurssit. Tasa-arvolain muutokset tulevat eduskunnan käsiteltäväksi budjettilakina syksyllä 2025. Tasa-arvovaltuutettu on ilmoittanut, ettei se voi ottaa uusia tehtäviä vastaan ilman siihen osoitettuja lisäresursseja.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on kiinnittänyt usein huomiota tasa-arvovaltuutetun riittämättömiin resursseihin. Esimerkiksi valtion vuoden 2023 talousarvioesityksestä antamassaan lausunnossa TyVL 15/2022 vp. valiokunta on todennut, että ”syrjinnän vastaisen lainsäädännön uskottavuuden ja tehokkuuden näkökulmasta on välttämätöntä, että valvovilla viranomaisilla käytössä olevat resurssit mahdollistavat niiden tehtävien hoidon. Valiokunta pitää välttämättömänä, että yhdenvertaisuusvaltuutetulle ja tasa-arvovaltuutetulle osoitetaan riittävät resurssit lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi.”

Tasa-arvovaltuutettu

Rainer Hiltunen

Tämä asiakirja on lähetetty vastaanottajalle sähköisesti.